

בכנס דייני בתי הדין לממון, המתקיים במהלך הכנס השנתי של מכון הליכות עם ישראל בשיתוף מכון ארץ חמדה, וביוזמת מכון משפטי ארץ, מנוסחים מידי שנה עקרונות הלכתיים מנחים בתחומים שונים.

את מסקנות הכנס, מאשרים פוסקים חשובים המשמשים כדיינים בבתי דין, ובראשם, הרב יעקב אריאל והרב דב ליאור ואבות בתי הדין של רשת [ארץ חמדה גזית](#).

## הסתמכות על אומדן דעת

### סיכום כנס הדיינים, תש"ע

1. בהסכם הבוררות מקובל לכתוב שהצדדים מקבלים את בית הדין "בין לדין ובין לפשרה", ובכך ניתנת לבית הדין הסמכות להכריע על פי פשרה הקרובה לדין.<sup>1</sup>
2. סמכות הפשרה מאפשרת לבית הדין להכריע בשאלות עובדתיות על פי אומדן דעת.<sup>2</sup>
3. כאשר ישנה ודאות מוחלטת ניתן לחייב אדם ללא ראייה.<sup>3</sup>
4. בית הדין מוסמך לאמוד את דעתו של אדם (כגון, האם גמר בדעתו למכור) גם ללא ראייה.<sup>4</sup>
5. בית הדין יכול להסתמך על אומדן דעתו בשאלות עובדתיות, כאשר הוא משוכנע שכך אכן קרה.<sup>5</sup>
6. כאשר בית הדין איננו משוכנע במידה סבירה, הוא ימנע מלחייב אפילו חיוב חלקי,<sup>6</sup> מלבד במקרים המוגדרים בהלכה (כגון, חיוב ממון במקום שבועה?).

<sup>1</sup> תשובות חכמי פרויבניציה ב, יד; שו"ת רדב"ז ד, קסד; ועוד רבים.

<sup>2</sup> שולחן ערוך חושן משפט יב, ה, מהרשד"ם חו"מ שסז; דברי מלכיאל ב, קלג.

<sup>3</sup> תוספות שבועות לז, ב, ד"ה דאי; דברי הרמ"ה שהובאו בטור חו"מ סימן צ; שו"ת חלקת יעקב אבן העזר מט; שו"ת עזרת כהן כט.

<sup>4</sup> תוספות קידושין מט, ב ד"ה דברים; שו"ת המהרי"ק סי' קכט.

<sup>5</sup> שו"ת הרא"ש סח, כג; שם לד, א; שם פו, א; הגהות מרדכי קידושין תקסד; שו"ת הרא"ם סי' טז; שו"ת מהרשד"ם חו"מ סי' ה; שו"ת דברי ריבות סי' רסב, הרב בצמ"ח עזיאל, השופט והמשפט, עמ' 421-420.

<sup>6</sup> בבא קמא מו, א: "אמר רב יהודה אמר שמואל: זו דברי סומכוס, דאמר: ממון המוטל בספק חולקין, אבל חכמים אומרים: זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה."

<sup>7</sup> שולחן ערוך חושן משפט יב, ב.